

Egy bronzkori lakóház Torjáról (Kovászna megye)

A nyolcvanas években Torján és környékén végzett régészeti ásatások jelentős mértékben gazdagították ismereteinket e vidék őskori történelmi fejlődését tekintve. A csiszolt kőkor emlékeitől egész a 12-13. századi első székely-magyar településekig, majdnem minden történelmi kor képviselve van. Sikerült feltárni a Körös-Starcevo, a Vonaldiszkes Kerámia és az Erősdmüveltség emlékeit a neolitikumból, az átmenetet a kora bronzkorba a Coțofeni-müveltség képviselői, a bronzkort pedig a Schneckenberg-, valamint a Wietenberg-kultúrák tárgyi anyaga. Ezt követik a kora és a késő vaskor emlékei, valamint egy 12-13. századi lakóház. Ezenkívül előkerült egy urnásíros temető, szintén a bronzkorból, és egy kőszekrényes kora bronzkori sír (Kistengrab).

Ezen kutatások eredményei részben már szakfolyóiratok hasábjain napvilágot láttak.¹ A következőkben egy egyedülálló bronzkori lakóház feltárásának eredményeit mutatjuk be:

Közép-Torja központjában, a Torja partjának egy kiemelkedő teraszán egy nagyon gazdag régészeti lelőhely került elő. Ez a terület az Apor-kúria kertjének az északnyugati sarkában van, ahol az egykori termelőszövetkezet idején egy silógödöröt építettek, s egyúttal rengeteg ép edényt összetörtek, tönkretéve a település nagyrészét. A megmaradt területen végzett szakszerű régészeti ásatások eredményei nyomán ez a pont a szakirodalomban a "Silógödör környéke" néven vált ismertté. Az itt előkerült gazdag és változatos leletek közt figyelemre méltó egy lakóház anyaga, amely egy Délkelet-Erdélyben eddig ismeretlen bronzkori kultúrát képvisel.

Amint a szelvény profiljából kitűnik, ezt a házat a Körös-kultúra rétegebe ásták be, a föld felszínétől 70 cm-re (2. ábra). A lakóház téglalap alakú volt, hosszszelvénye észak-dél irányban húzódtott, méretei pedig 5,50x4,50 m (1. ábra). Az északkeleti sarkában egy kör alakú, agyagpárkánnyal ellátott tűzhely volt, melynek az átmérője 1 m. A tűzhely körül előkerült töredékes kerámia egy része másodlagos átégés nyomait viseli. A lakóház alaprajzát és méreteit a tapasztott agyagfelület alapján lehetett megállapítani. A délnyugati sarkában levő szuvatrétegből előkerült cserepek jellegetlenek, díszítés nélküliek.

A lakóházban előkerült töredékes kerámia anyaga finom iszapolású, homokkal kevert pasztából készült, és téglavörös-barna színűre van kiegészítve. A következő edénytípusokat különböztetjük meg:

I. Fazekak:

1. Enyhén kifelé hajló peremű, hengeres nyakú edény, melynek a hasa gömbölyű, feneké pedig egyenes. A válli részen körben körömben nyomással készített díszítés húzódik, melyet hengeres bütykök szakítanak meg (3/1. ábra).

2. Gömbölyű hasú edény, nyakán körben háromszögformájú benyomott dísz, amelyhez egy sor, két függőleges vonal közé ékeltek bekarcolt háromszög kötődik. Az edény töredékes.

3. Egy kisméretű edény felső része, melynek széles nyaka, kifelé hajló szája és gömbölyű hasa volt. A vállán körben egy függőleges karcolt csík húzódik.

II. Kancsók:

1. A perem fölé emelkedő szalagfüllel ellátott kancsó, melynek vállán egy benyomott dísz húzódik körbe. A fül felső része egyenes, a nyaka pedig hengeres (3/3. ábra).

2. Spirálbütyökben végződő, a perem fölé emelkedő szalagfüllel ellátott kancsó, melynek a hasa gömbölyű és a feneké egyenes (3/3. ábra).

3. Spirálbütyökben végződő, szalagfüles kancsó, melyen másodlagos átégés nyomai vannak. A fül alsó végén, jobbra és balra két plasztikus horogdísz helyezkedik el, a vállán körben pedig egy sor benyomás van (3/4. ábra).

4. Spirálbütyökben végződő szalagfüles edény felső része, melynek a gömbölyű hasa füg-

gölegesen bekarcolt vonalakkal van díszítve (3/5. ábra)

5. Kettős-hengeres nyakkal ellátott kis kancsó, melynek a perem fölé emelkedő, spirálbüttyökben végződő szalagfüle van, és a perem szélén egy-egy sor gabonaszembenyomásos dísz húzódik. A kancsó hasa gömbölyű, és az egyetlen épen előkerült edény (3/6-7. ábra).

6. Egy mézberakásos, karcolt háromszögekkel díszített edény vállí része.

A lakóház időrendi besorolása a feltárt kerámi és az alaprajz alapján végezhető el. A bekarcolt díszítésű, széles szájú, gömbölyű testű és egyenes fenekű edények az Urnamezők kultúrájának kerámiájára jellemzőek². A Torján előkerült, perem fölé emelkedő szalagfüles edények szintén e kultúrához tartoznak³. A kerámia díszítése, a bekarcolt háromszögek, a plasztikus horogdísz, a benyomásos szalagvonal mind erre a kultúrára jellemzőek. A kettős-hengeres nyakú kis kancsó formája a Wietenberg-kultúra anyagából ismert⁴. A perem fölé emelkedő fülű edények az Ottományi-⁵ és a Wietenberg-kultúrák kerámiájára jellemzőek.⁶

E ház kerámiaanyaga a délkelet-erdélyi bronzkorkutatás szempontjából nagy jelentőséggel bír. Ezidáig Románia területén az Urnamezők kultúrkomplexuma anyagi hordozóinak emlékeit délnyugaton, a Bánságban tárták fel. Ez a kultúra képviseli a közép bronzkort a Zsil és a Duna közti területen. Az elmúlt években Mehedinți megyében, a számos temető mellett egy pár település is előkerült. A Torján feltárt ház anyaga, habár egy pár edényen átégés nyomai észlelhetők, erőszakos beavatkozás nyomait nem viseli. A települést nem dúlták fel, ezért arra kell következtetnünk, hogy a bronzkor középső szakaszának az elején egy déli délnyugati kultúrhatásra a helyi lakosság részben megváltoztatja anyagi kultúráját. Innen származik az a sok Vucedol-, Gârla-Mare-, Vatina-kultúrára emlékeztető formai jellegzetesség. Torján a kora és közép bronzkorból ezidáig Coțofeni-, Glina III.-Schneckenberg, valamint elszórtan a Monteoru I._{C3} műveltség, és a Halomsíros-kultúra emlékei kerültek elő. Az itt bemutatott lakóház régészeti anyaga új megvilágításba helyezi Délkelet-Erdély közép bronzkori fejlődését.

Jegyzetek

1. Székely Z., Pecenegii în sud-estul Transilvaniei, Aluta, 1985-86, 197-210
2. Berciu, D. és Comşa, E., Săpăturile de la Balta Verde și Gogosu, 1949 și 1950, Cercetări Arheologice, II., 1956, 16-4 és 20.2. ábra; Dumitrescu, V.I., Necropola de incinerare din epoca bronzului de la Cirna, Biblioteca de Arheologie, IV., 1961, XXX/112, 114. tábla.
3. Berciu, D. és Comşa, E., o.c., 16/1 ábra, VI.; Dumitrescu, o.c., LXIV/247, LXVII/258. tábla.
4. Horedt, K., Die Wietenbergkultur, Dacia N.S. IV., 1960, 11, 7. ábra.
5. Ordentlich, N., Dacia N.S. VII., 1963, 6/3. és 8. ábra.
6. Horedt, K., o.c., 10/3, 6. ábra.
7. Székely, Z., Cultura mormintelor tumulare în sud-estul Transilvaniei, SCI-VA, T.28, 1977, 125-127.

O locuință din epoca bronzului de la Turia (jud. Covasna)

(Rezumat)

În centrul comunei, pe malul drept al pârâului Turia, pe o terasă înaltă, a fost descoperit și cercetat un complex arheologic foarte bogat. Terenul se află la capătul grădinii conacului Apor, și a intrat în literatura de specialitate sub denumirea de "Zona Silozurilor". În acest loc au fost descoperite resturi de locuințe din cultura Criș, din neolitic, din epoca bronzului, din Hallstatt, din La Tène, din feudalismul timpuriu, sec. XII-XIII. Între aceste descoperiri se află și o locuință, al cărei inventar aparține unei culturi din epoca bronzului, și care prezintă trăsături care până acum nu au fost cunoscute în sud-estul Transilvaniei.

Locuința a fost săpată în stratul de cultură Criș, intersectând locuințele acestei culturi. Aflat la o adâncime de 0,70 m, locuința are forma dreptunghiulară, cu dimensiunile de 5,50 x 4,50 m, axa lungă fiind orientată în direcția nord-sud. În colțul nord-estic a fost așezată o vatră circulară cu gardină de lut. În jurul vetrei au fost descoperite fragmente ceramice decorate, unele arse secundar. Inventarul locuinței constă în ceramică fragmentară, făcută din pastă fină, cu nisip fin degresant, foarte bine arsă, în culoare brun-cărămizie.

La încadrarea cronologică a locuinței ne servesc date numai materialul ceramic și forma vetrei. Vasele cu gura largă, cu pântec bombat și cu fund plat, cu decor incizat, sunt cunoscute din

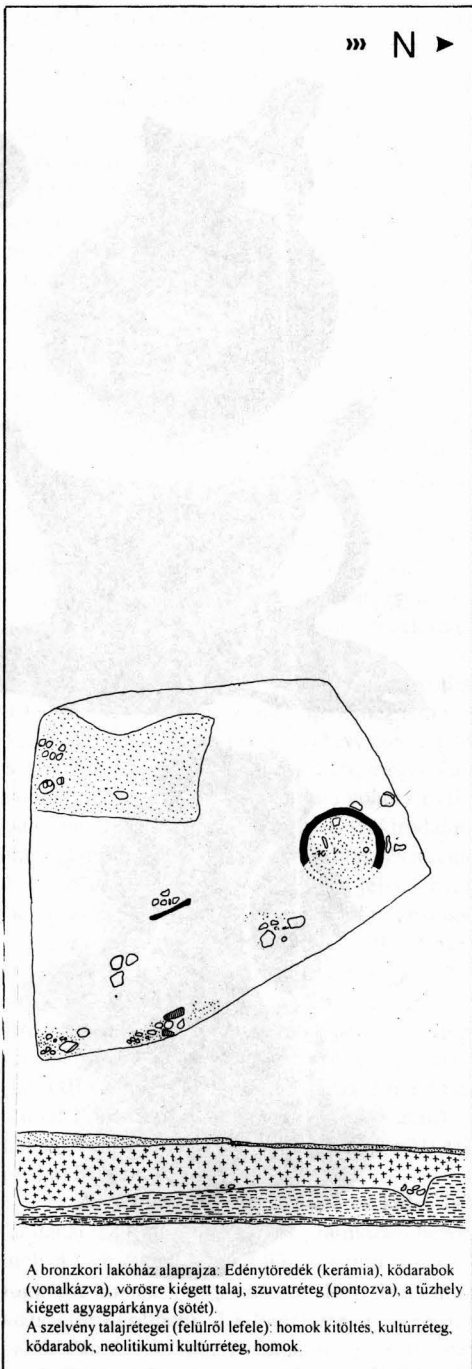
cultura Câmpurilor de urne. Maniera de decor, și de împunsături, hașuri triunghiulare, cârlige în relief plastice, toate sunt caracteristice pentru epoca bronzului mijlociu din sud-vestul României. Vasul cu două orificii este cunoscut din cultura Wietenberg. Căni cu toartă supraînălțată apar în cultura Otomani și în cultura Wietenberg.

Purtătorii marelui complex al Câmpurilor de urne, cultura Gârla-Mare - Cârna - Zuto - Brdo - Vatina ocupă aria sud-vestică a României, delimitată de cursul Jiului până peste Dunăre, în perioada mijlocie a epocii bronzului. Descoperirea la Turia a acestei locuințe, al cărei inventar arată o influență puternică din sud, sud-vest, ridică noi probleme, referitoare la dezvoltarea etapei mijlocii a epocii bronzului în sud-estul Transilvaniei.

A House from the Middle Bronze Age, discovered at Torja (Turia, Covasna County)

(Abstract)

At Turia a rectangular house was discovered, with a circular fireplace, whose surface was clayed. The size of the house: 5.50 x 4.50 m. For the chronological integration of this house we can use only the discovered ceramic material. According to the forms of vessels and the ornaments the ceramic material from Turia belongs to the beginning of the Middle Bronze Age, and has a similar aspect with the Vatina - Gârla-Mare culture.

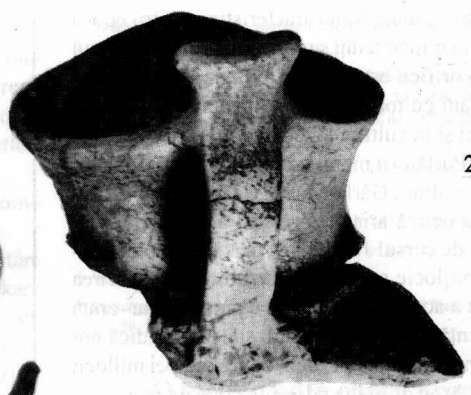
A bronzkori lakóház alaprajza: Edénytöredék (kerámia), kődarabok (vonalkézva), vörösre kiégett talaj, szuvtaréteg (pontoszva), a tűzhely kiégett agyagpárkánya (sötét).

A szelvény talajrétegei (felülről lefele): homok kitöltés, kultúrreteg, kődarabok, neolitikumi kultúrreteg, homok.

1.

2.

3.

4.

5.

